

אדם מישראל שמת דומה לס"ת שנשרף

דוד לחיאני

לעילוי נשמתו של חברי
יהודה אלבז ז"ל

הגמ' בשבת קח ע"ב אומרת:

"העומד על הזמת בשעת יציאת נשמה חייב לקרוע,

הא למה זה דומה, לס"ת שנשרפה."

ומפרש רש"י (ד"ה: ס"ת שנשרף):

"הרואה ס"ת שנשרף חייב לקרוע... אף נשמת ישראל

הניטלת דומה לו, שאין לך ריק בישראל שאין בו

תורה ומצוות".

וכך נפסק להלכה בשו"ע ריש שמ, שכל קרוב שחייב להתאבל עליו חייב

גם לקרוע עליו. והוא הדין בס"ת שנשרף שהרואהו חייב לקרוע (מו"ק

כו, ועי' רמב"ם הל' אבל פ"ט ה"ב).

על ספר תורה שנשרף חייב לקרוע קריעה אחת, לא כך בס"ת

שנקרע, הגמ' במו"ק כו ע"א:

"הרואה ספר תורה שנקרע חייב לקרוע שתי קריעות,

אחד על הגויל ואחד על הכתב".

לפי גמרא זו מתברר שספר תורה מורכב משני גורמים בעלי חשיבות:

הגויל, עור הבהמה שעליו כתובים דברי התורה; והכתב. לכאורה

לגויל, שהוא בסה"כ עור בהמה, לא צריך לייחס חשיבות וקדושה,

ומספיקה קריעה אחת על הכתב, על דברי התורה עצמם שהם העיקר ולחם

מעלה מיוחדת; ולא היא. הגמ' מלמדת שיש ערך לגויל כמו לכתב,

וחייבים לקרוע גם עליו. הגמ' מגלה יסוד חשוב בהתייחסות לכלי

העזר, לאביזרא דקדושא: אמצעי חמשרת את הקודש ומשמש לו כלי

ביטוי - מדרגתו מתרוממת ומתעלה ואף הוא (למרות היותו חומרי

ומגושם) מקבל ערכיות של קודש. מובן שכל קדושתו של האמצעי

בעינה עומדת רק בזמן שהוא אכן מתאים לקודש אותו הוא משרת, ואם יתנתק ממנו יחזור שוב לצורתו הגשמית הקודמת מעורסל מכל תוכן רוחני. על כך "ספר תורה שכתבו מין - ישרף" (גיטין מה, ע"ב) ואין קדושה לא בכתב ולא בגויל.

כמו בס"ת, כך גם באדם המורכב מגוף גשמי ומנשמה רוחנית. כל החשיבות הנודעת לגוף, עפר מן האדמה, נובעת מהיותו משכן לנשמה ואמצעי ביסווי שלה בעולם העשיה. כדי שמעלתו של הגוף תהא מתמדת עליו, צריך הוא להיות מותאם לבת מלך השוכנת בו. אם אינו משמש את הנשמה פוקעת מעלתו ולא נותר אלא גוף מקורץ מעפר וריק מתוכן רוחני, שאפילו בחייו קרוי מת (ברכות, יח, ע"ב). אם כי מן הצד הנשמתי, משייכותו לכלל ישראל, לא תפגם מעלתו, "כולך יפה רעייתי ומום אין בך".

אדם מישראל שמת דומה לס"ת שנשרף, ועל שניהם קורעים קריעה אחת בלבד ולא שתיים. הגמ' במס' ע"ז יח, ע"א מספרת על הריגתו של רבי חנינא בן תרדיון, ששרפוהו וס"ת עמו: "...אמרו לו תלמידיו: רבי מה אתה יואה, אמר להן: גליון [בע"י איתא גוילין] נשרפין ואותיות פורחות". הגויל נשרף ואובד מן העולם ואותיות התורה שכולן קודש פורחות באויר. וכן הוא באדם מישראל שמת, גופו מתכלה ואבד מן העולם אך נשמתו חוזרת לגנזי מרומים; ועל שניהם קורעים קריעה אחת, על הניתוק בין גוף לנשמה, או אולי על הגוף (או הגויל) דוקא שמפסיק לשמש את הנשמה (או את אותיות התורה) ונאבד. לא כך בס"ת שנקרע, שעליו יש לקרוע שתי קריעות, כי הגויל נשאר קיים רק שהוא קרוע, ועימו נשאר גם הכתב של דברי התורה אלא במצב של בזיון, והביזוי הוא כפול, גם לכתב וגם לגויל, ועל כך שתי קריעות.

"וכל מה שהאדם מתקדש יותר, כל מה שמתרחק מן
החטא... הנשמה יותר מתגלה עליו, ואורה שופע בכל
קרביו... הגויה, וכל נטיותיה, הולכת היא
ומתקדשת, נוסה היא אל היסוד הנשמתי. חושיה
מתחדדים, ועם זה מתעלים, מתקדשים ומתעדנים...
הנשמה שואבת אורה ממקורי מרומיה, ומהמאור
המקורי הזה היא משפעת אל הנפש החיה, אל כחות
הגוף הרוחניים והגשמיים...".

(הרב קוק זצ"ל, אוה"ק א,

עמ' קפב).